

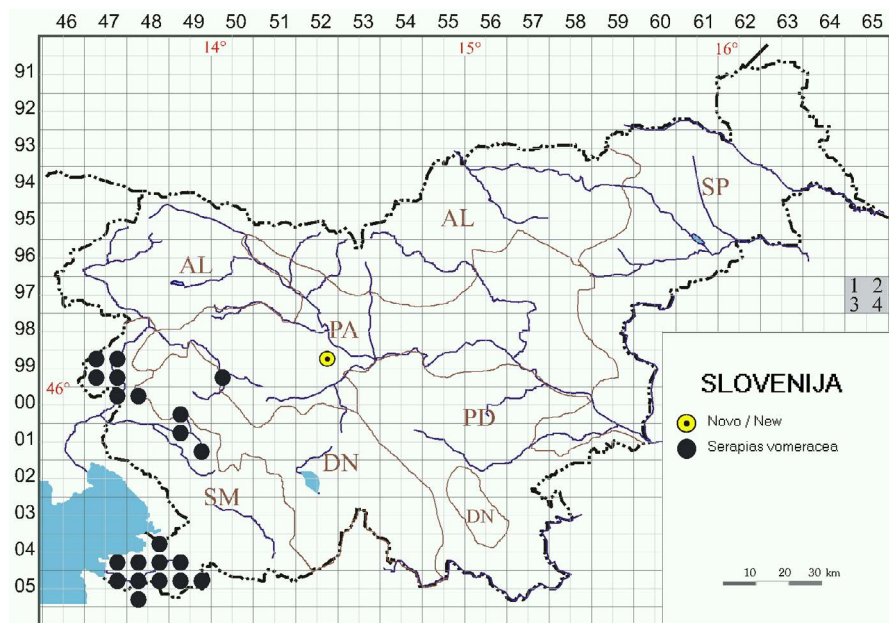
Serapias vomeracea (Burm.f.) Briq.

Nenavadno nahajališče submediteranske vrste v predalpski fitogeografski regiji Slovenije

Unusual locality of a submediterranean species in the prealpine phytogeographic region of Slovenia

9952/2 Slovenija: Ljubljanska kotlina, Ljubljana, Rožnik, park pred Gozdarskim inštitutom Slovenije, prisojna zelenica ob Večni poti, 306 m n. m. Leg. & det. M. Mlakar Medved, 12. 6. 2023.

Številne predstavnice slovenskih divjih orhidej ali kukavičevk veljajo za z vidika rastiščnih razmer relativno zahtevne rastline, ki jih najpogosteje srečujemo na negnojnih, pozno košenih ekstenzivnih travnikih, na mestnih zelenicah pa praviloma ne. Ko sem junija 2023 na zelenici pred Gozdarskim inštitutom Slovenije naletel na dve socvetji kukavičevke, ki sta moleli iz goste trave, sem bil zato močno presenečen – šlo je za velevetni ralovec (*Serapias vomeracea*), edinega predstavnika rodu *Serapias*, ki uspeva v Sloveniji. Velja za mediteransko-atlantsko razširjeno vrsto, ki jo pri nas praviloma srečamo le v submediteranski

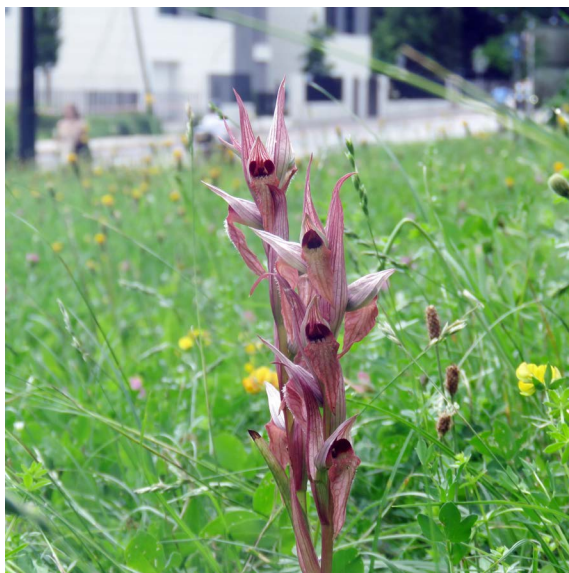

Slika 1: Razširjenost vrste *Serapias vomeracea* v Sloveniji (Vir: JOGAN & al. 2001 in podatkovna zbirka FloVegSi, SELIŠKAR & al. 2003)

Figure 1: Distribution of *Serapias vomeracea* in Slovenia (Source: JOGAN & al. 2001 and database FloVegSi, SELIŠKAR & al. 2003)

fitogeografski regiji, zlasti v flišnatih predelih Primorske. Najpogostejši je v Vipavskih, Goriških in Koprskih brdih, kjer raste na suhih ali vlažnih ekstenzivnih travnikih (DOLINAR 2015). Najseverneje uspeva v Soški dolini pri Anhovem (DAKSKOBLER & al. 2014), še vedno znotraj submediterana, a očitno lahko raste tudi drugod – v letu 2020 je bilo namreč najdeno novo nahajališče te toploljubne orhideje na prisojni, nekoliko vlažni, vrstno bogati senožeti v okolici Idrije (MOČNIK & al. 2020), kar je po meni znanih podatkih doslej edino znano nahajališče ralovca zunaj submediteranske fitogeografske regije.

Najdba posameznega cvetočega primerka na sicer botanično dobro spremljanem travniku namiguje, da se je vrsta tam tudi v resnici pojavila na novo in ni bila le spregledana. Razvoj cveta orhideje je najbolj razločen in običajno tudi edini znak, ki izdaja njeno prisotnost. Od kalitve do cvetenja pri orhidejah namreč mine kar 4–5 let, najverjetneje pa lahko tudi bistveno več, pri čemer rastlina znaten del življenja preživi kot popolnoma mikotrofna, podzemna oblika (protokorm), ki liste požene šele po nekaj letih in zacveti ob nastopu ugodnih razmer (REINHARD & al. 1991). Za razliko od primerka na Idrijskem se ralovec ob Večni poti v Ljubljani ni pojavil na ekstenzivnem, vrstno bogatem travniku, temveč na zelenici ob robu parka, na kateri med cvetočimi rastlinami prevladujejo navadna nokota (*Lotus corniculatus*), črna detelja (*Trifolium pratense*) in navadni jajčar (*Leontodon hispidus*); tu ga vsaj z vidika uveljavljanja v združbi drugih rastlin, pa tudi z vidika uspešnega razvoja semen najverjetneje ne čaka svetla prihodnost – velecvetni ralovec namreč velja za vrsto z izjemno nizko stopnjo samooprašitve oz. avtogamije (BELLUSCI & al. 2009). A kljub temu je njegovo cvetenje na najnenavadnejšem mestu zanimiv opomnik na veliko disperzijsko sposobnost orhidej. Milijoni mikroskopskih semen, ki se sproščajo s posameznih rastlin in se razširjajo stotine kilometrov daleč, namreč ustvarjajo vseprisotno zalogo semen, ki lahko v ugodnih mikroklimatskih razmerah razklijajo in cvetijo daleč stran od jedrnih populacij posameznih vrst. O tem pričajo številne najdbe posameznih primerkov tudi v Sloveniji, denimo

Slika 2: Primerek velecvetnega ralovca *Serapias vomeracea* na nenavadnem rastišču ob Večni poti v Ljubljani. Foto: Matija Mlakar Medved
Figure 2: Specimen of longlipped serapias *Serapias vomeracea* in an unusual site near Večna pot in Ljubljana. Photo: Matija Mlakar Medved

najdbe bertolonijevega mačjega ušesa (*Ophrys bertolonii*), orjaške smrdljive kukavice (*Himantoglossum robertianum*) in provansalske kukavice (*Orchis provincialis*) izven jedrnih mediteranskih populacij (DOLINAR 2015, KRANJČEV 2005). Samonikle kukavičevke, ki v obliki semen ali protokormov morda že čakajo na nastop ugodnejših razmer, nas utegnejo spričo prihajajočih klimatskih sprememb v prihodnosti vse pogostejše presenečati.

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem Branku Vrešu, skrbniku baze FloVegSi, ki je pripravil karto razširjenosti velecvetnega ralovca v Sloveniji, ter Branku Dolinarju in Igorju Dakskoblerju za dovoljenje za objavo doslej neobjavljenih podatkov o razširjenosti vrste v submediteranu. Zahvaljujem se tudi vsem soavtorjem podatkov za arealno karto, Tatjani Čelik, Jerneju Figlju, Andreji Slameršek ter Andreju Seliškarju. Najlepša hvala tudi Nejcu Joganu za nasvete in usmeritve pri pripravi notice.

LITERATURA

- BELLUSCI, F., G. PELLEGRINO & A. MUSACCHIO, 2009: Different levels of inbreeding depression between outcrossing and selfing *Serapias* species. *Biologia plantarum* 53 (1): 175–178.
- DAKSKOBLER, I., B. ANDERLE, B. ZUPAN & B. VREŠ, 2014: Novosti v flori Slovenije. *Hladnikia* 33: 3–10.
- DOLINAR, B., 2015: Kukavičevke v Sloveniji. Pipinova knjiga, Podsmreka. 163 pp.
- JOGAN, N., T. BAČIČ, B. FRAJMAN, I. LESKOVAR, D. NAGLIČ, A. PODOBNIK, B. ROZMAN, S. STRGULC–KRAJŠEK & B. TRČAK, 2001: Gradivo za Atlas flore Slovenije. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 443 pp.
- KRANJČEV, R., 2005: Hrvatske orhideje. Agencija za komercialnu djelatnost d.o.o., Zagreb.
- MOČNIK, S., A. RUDOLF, R. TERPIN & T. GANTAR, 2020: Velecvetni ralovec (*Serapias vomeracea*) na Scopolijevih travnikih v Češnjicah nad Idrijo. *Proteus* 82 (6): 274–277.
- REINHARD, R. H., P. GÖLZ, P. RUEDI & W. HANSRUEDI, 1991: Die Orchideen der Schweiz und angrenzender Gebiete. Fotorotar AG, Druck + Verlag, CH-8132 Egg, Gossau. 68–73 pp.
- SELIŠKAR, T., B. VREŠ & A. SELIŠKAR, 2003: FloVegSi 2.0. Računalniški program za urejanje in analizo bioloških podatkov. Biološki inštitut ZRC SAZU, Ljubljana.

MATIJA MLAKAR MEDVED